

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2018.13>

УДК 343.98.06:343.61

В. С. Суходубов, здобувач кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
E-mail: kafkrim1@gmail.com

ПОСТАНОВЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЩОДО РОЗРОБЛЕННЯ ОКРЕМОЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ, ПОЄДНАНИХ ІЗ ЗАВОЛОДІННЯМ ЖИТЛОМ

Розглянуто передумови розроблення окремої криміналістичної методики (мікрометодики) розслідування вбивств, поєднаних із заволодінням житлом особи. Досліджено сутність і механізм учинення цього виду вбивств, а також виокремлено основні ознаки їх учинення. Запропоновано структурні елементи окремої криміналістичної методики (мікрометодики) розслідування вбивств, поєднаних із заволодінням житлом.

Ключові слова: убивство, поєднане із заволодінням житлом; механізм учинення вбивств, поєднаних із заволодінням житлом; структурні елементи методики (мікрометодики) розслідування вбивств, поєднаних із заволодінням житлом.

Посилення боротьби зі злочинністю потребує високої організації слідчої діяльності, спрямованої на своєчасне та ефективне розкриття й розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи. Нині на території України почастишали випадки вчинення вбивств із корисливих мотивів¹, а їх розкриття та розслідування викликає певні труднощі в практичних працівників. За статистичними даними Генеральної прокуратури України

¹ У криміналістичній літературі приділялась певна увага їх дослідженню (див. детальніше: *Бережний С.* Особливості санкції ч. 2 ст. 115 КК та її співвідношення з іншими санкціями окремих статей в особливій частині КК України. *Право України*. 2009. № 6. С. 133–138; *Його ж.* Співвідношення умисного вбивства з корисливих мотивів з іншими різновидами умисного вбивства при обтяжуючих обставинах. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1 (45). С. 233–241; *Його ж.* Розмежування умисного вбивства з корисливих мотивів від інших різновидів умисного вбивства при обтяжуючих обставинах. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 8 (120). С. 36–42; *Коваль М. П.* Криміналізація вбивства за корисливими мотивами: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми держави та права* : зб. наук. пр. 2005. Вип. 25. С. 511–517; *Його ж.* Тенденції корисливих вбивств на півдні України. *Право ХХІ століття: становлення та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук-практ. конф. Миколаїв, 2006. С. 506–508; *Ягодиський В.* Кваліфікація умисних вбивств з корисливих мотивів та розбійних нападів зі смертельними наслідками. *Право України*. 1996. № 11. С. 42–44; *Оберемко Ю. О.* Кримінологічний аналіз умисних вбивств, що вчиняються з корисливих мотивів. *Часопис Київського університету права: Український науково-теоретичний часопис*. Київ, 2014. № 2. С. 328–332; *Його ж.* Спеціально-кримінологічне запобігання умисним вбивствам з корисливих мотивів. *Проблеми законності*. Харків, 2016. Вип. 135. С. 167–178; *Бородин С. В.* Преступлення против жизни : практ. пособие. Москва, 1999. С. 42).

кількість зареєстрованих убивств із корисливих мотивів за матеріалами кримінальних проваджень у 2016 р. становила 846, у 2017 р. – 671, а в поточному 2018 р. – 194¹.

У структурі вбивств із корисливих мотивів окреме місце посідають убивства, спрямовані на отримання певних майнових прав, а саме права на житлову площу (право власності на житлове приміщення або інше нерухоме майно)². Як показала практика, серед чинників, які зумовили зростання злочинності на ринку нерухомості, стали соціальні протиріччя, а саме: розвиток ринкової економіки й інституту приватної власності, розширення ринку приватизації квартир, малоефективна робота правоохоронних органів; послаблення діяльності державних владних структур, падіння рівня добробуту громадян, зростання цін на нерухомість, недосконалість нормативно-правового регулювання ринкових відносин у сфері нерухомості, криміналізація економічної сфери (у тому числі й такої як ринок житла), створення злочинними об'єднаннями власних комерційних структур та ін.³

Убивство, поєднане із заволодінням житлом особи, – це вольові дії⁴ умисного характеру, які спрямовані на позбавлення життя особи з метою заволодіння її житлом (правом на житло). Передусім треба зазначити, що відповідно до чинного законодавства подібні дії кваліфікуються за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України, тобто як умисне вбивство, учинене з корисливих мотивів. Об'єктом злочину відповідно до цієї статті є життя людини. Слід зазначити, що за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України як учинене з корисливих мотивів умисне вбивство кваліфікується у випадку, коли винний, що позбавив життя потерпілого, хотів одержати у зв'язку із цим матеріальні блага для себе або інших осіб (заволодіти житлом у нашому випадку), одержати або зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат або зобов'язань (одержати спадщину) або досягти іншої майнової винагороди. У цьому сенсі С. Д. Бережний робить висновок про те, що не має значення, чи одержав винний ту вигоду, яку бажав одержати внаслідок убивства, достатньо, щоб цю мету він переслідував під час його вчинення. Корисливим визнається вбивство незалежно від того, хто є потерпілим: власник житла чи особа, котра користувалася таким майном чи якій передали це майно на зберігання. Потерпілою

¹ URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/erdr.html>.

² Борисов В. И., Куц В. Н. Преступления против жизни и здоровья вопросы квалификации. Харьков, 1995. С. 9.

³ Ткаченко М. О. Розслідування вбивств, вчинених з метою заволодіння нерухомим майном: деякі елементи криміналістичної характеристики. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. Одеса : Юрид. літ., 2008. Вип. 44. С. 110–114; Антонов В. Н. Преступные посягательства на рынок жилья (криминологические и уголовно-правовые аспекты) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Владивосток, 1998. С. 1–3; Чорний А. Розслідування вбивств, вчинених з метою заволодіння житлом потерпілого: початковий етап. *Право України*. 2001. №8. С. 76–77.

⁴ Основними етапами вольового процесу є: постановка мети; обрання засобів її досягнення; прийняття та виконання рішення (більш детально див.: Коновалова В. Е. Убийство: искусство расследования : монография. Изд. 2-е, доп. и перераб. Харьков : Юрайт, 2013. С. 9).

може бути особа, після смерті якої винний отримав або сподівається отримати певні майнові права¹.

У криміналістиці приділено певну увагу розслідуванню різних убивств², а саме: убивства з інсценуванням³; убивства на замовлення⁴; убивств, що вчиняються організованими злочинними групами та злочинними організаціями⁵, та ін. Водночас вивчення спеціальної літератури, аналіз слідчої та судової практики свідчать про відсутність окремої криміналістичної методики розслідування (мікрометодики) вбивства з метою заволодіння житлом особи. Деякі науковці звертали увагу лише на окремі ознаки вчинення такого виду вбивств, досліджували окремі способи їх учинення та ін.⁶ Зокрема, одні науковці виокремлюють такі ознаки, які вказують на вчинен-

¹ *Бережний С. Д.* Відповідальність за вбивство з корисливих мотивів. *Вісник Верховного Суду України*, 2008. № 11 (99). С. 44–48.

² *Коновалова В. Е.* Убийство: искусство расследования : монография. Харьков : Факт, 2001. 311 с.; *Синчук В. Л.* Розслідування вбивств: шляхи вдосконалення : монографія. Харків : Харків юрид., 2005. 288 с.; *Колмаков В. П.* Расследование убийств : лекции для студентов. Москва : Изд-во ВЮЗИ, 1958. 78 с.

³ *Семенов В. В.* Розслідування вбивств, прихованих інсценуваннями : монографія / за ред. В. О. Коновалової. Харків : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 144 с.; *Коновалова В. Е.* Убийство: искусство расследования : монография. Харьков : Факт, 2001. 311 с.

⁴ *Шепітько В. Ю.* Особливості криміналістичної характеристики вбивств на замовлення. *Використання досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю* : матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 1997 р. Харків : Право, 1998. С. 25–31.

⁵ *Здоровко С. Ф.* Тактичні операції при розслідуванні вбивств, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.09. Харків, 2002. 19 с.; *Його ж.* Розслідування вбивств, що вчиняються організованими групами (типові тактичні операції) : монографія / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Гриф, 2004. 176 с.; Настільна книга слідчого : наук.-практ. вид. для слідчих і дізнавачів / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. 728 с.; *Шепітько В. Ю.* Проблеми формування методики розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами. *Проблеми боротьби з організованою злочинністю в регіоні (на матеріалах Харківської та Полтавської областей)* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 26–27 квіт. 1999 р. Харків : Право, 2000. С. 158–162; *Шепітько В. Ю.* Проблеми розслідування нових видів убивств, що вчиняються організованими злочинними групами. *Слідча практика України*. Харків, 2003. Вип. 3. С. 85–92.

⁶ Детальніше див.: *Сергєєв Д. М., Партика І. О.* Організаційні основи виявлення оперативними підрозділами ОВС злочинів, які пов'язані з приватизацією і відчуженням житла в Україні. *Вісник запорізького юрид. ін-ту Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ*. 2010. № 4 (53). С. 173–178; *Волженкин Б.* Квалификация убийства из корыстных побуждений, связанного с завладением имуществом. *Соц. законность*. 1983. С. 59–61; *Львіна О. В.* Пропозиції стосовно вдосконалення окремих кваліфікуючих ознак (обтяжуючих обставин) корисливих злочинів проти власності. *Часопис Київського університету права: Український науково-теоретичний часопис*. 2006. № 2. С. 165–171; *Вона ж.* Система обтяжуючих обставин корисливих злочинів проти власності за КК України. *Держава і право* : зб. наук. пр. 2006. Вип. 34. С. 443–450.

ня вбивства, поєднаного із заволодінням житлом: 1) малолітній або похилий вік зниклого; 2) відсутність даних про намір особи виїхати, причин для приховування від близьких свого від'їзду або залишення будинку на тривалій час; 3) відсутність захворювання, що може викликати раптову смерть, утрату пам'яті; 4) наявність за місцем проживання чи роботи зниклого особистих документів (паспорта, військового квитка, посвідчень особи та ін.); 5) наявність особистих речей, предметів гігієни, без яких людина не може обійтися в разі тривалої відсутності; 6) наявність одягу, у якому зникла особа; 7) відсутність даних про зняття з реєстрації за місцем проживання, звільнення чи переведення на роботу в іншу місцевість, зняття з військового обліку, переведення пенсії з місця прописки чи постійного проживання; 8) наявність конфліктів у родині; 9) наявність злочинних зв'язків, погроз на адресу зниклої особи; 10) наявність слідів, одержання інших відомостей, що свідчать про можливе вчинення злочину; 11) коли з пояснень опитуваних осіб убачаються конкретні підозрювані у вчиненні злочину; 12) зникнення з автотранспортом або великою сумою готівки, цінностей; 13) наявність у потерпілого важливих справ (розпочатий ремонт помешкання); 14) наявність попередньо оплачених невикористаних послуг (абонемент у спортзал, басейн); 15) положення, статус зниклого; 16) неповідомлення родичів про зникнення особи в правоохоронні органи¹. Інші науковці серед ознак розглядуваного виду злочину зазначають: наявність у паспортному столі за місцем проживання зниклого документів, які свідчать про бажання знятися з проживання за адресою, яка мала загальний, неконкретний характер, або за адресою, що насправді не існує; після відчуження житла зниклий мав намір проживати в умовах, які явно не відповідають його способу життя, звичкам, нахилам, фізичним можливостям; після реєстрації (прописки) у приватизоване житло зниклий не оформив на нього право власності; після відчуження житла були відомості, що зниклий незадоволений укладеною угодою та хотів повернути все за нею в початковий стан; після відчуження житла зниклий отримав гроші за квартиру, доплату та інше, але є інформація, що він вимагав від покупця (посередника) виконання всіх умов угоди (доплати грошима, цінностями, транспортними засобами, земельною ділянкою тощо); відомості про те, що під час відчуження житла до зниклого з боку третіх осіб застосовувалися різні заходи впливу з метою примусити його до укладення угоди; відчуження житла в безвісно відсутньої особи, яка входить у так звану групу ризику, проводилось без погодження з місцевими органами, які стежать за законністю подібних угод; інформація про те, що

¹ Андрійєв Д. М. Встановлення взаємозв'язку між фактами зникнення або вбивства потерпілого та заволодіння правом власності на житло. *Право і суспільство*. 2011. № 3. С. 199–205; *Зубрицький М.* Проблемні питання здійснення прокурорського нагляду за законністю діяльності з розкриття вбивств, пов'язаних з безвісним зникненням потерпілих і розшуком безвісти зниклих осіб. *Вісник прокуратури*. 2010. № 7. С. 33–34; *Телегіна Т. Д.* Вопросы расследования уголовных дел, возбужденных по факту безвестного исчезновения человека. *Современное состояние и развитие криминалистики* : сб. науч. тр. / под ред. Н. П. Яблокова и В. Ю. Шепитько. Харьков : Апоcтиль, 2012. С. 228–237.

зниклий, проживаючи в комунальній квартирі, не давав згоди сусіду на приватизацію житла або на розселення, висуваючи при цьому непомірні вимоги; відомості про те, що між зниклим і спільно з ним проживаючими особами мали місце серйозні суперечки; документи, пов'язані з приватизацією або відчуженням житла, складені з позначенням дат після безвісного зникнення особи¹. Деякі вчені пропонують такі ознаки: а) проживання в житлі потерпілого третіх осіб, які заявляють про вчинення з потерпілим певного правочину та документальне підтвердження цього правочину; б) відсутність у потерпілого певної суми коштів, отриманих за правочином². Проте необхідно зазначити, що наведений перелік не є вичерпним. У цьому розумінні слід погодитися з тим, що спільним для всіх зазначених обставин є їх зв'язок з процесом відчуження житла: укладення угоди з релістором, агентством з нерухомості, нотаріальне посвідчення, державна реєстрація договору про відчуження житла, реєстрація та зняття з реєстрації місця проживання, інші питання, що прямо зумовлені зміною місця проживання й відчуженням жилого приміщення. Продовжуючи його, необхідно виходити з таких критеріїв, як непередбачуваність, нелогічність, безпричинність зникнення особи й очевидність учинення злочину³.

У криміналістичній літературі акцентується увага на тому, що вчиненню вбивства, поєданого із заволодінням житлом, може передувати захоплення особи з метою змусити її передати право власності на житло злочинцям⁴. Зокрема, Д. М. Андрійів зазначає, що складність установлення взаємозв'язку між зникненням особи та заволодінням правом власності на житло полягає в тому, що повідомлення про безвісне зникнення особи не є рівнозначним повідомленню про вчинення злочину, оскільки в ньому, як правило, немає даних, які б указували на вчинення злочину стосовно зниклого, та не може бути підставою для внесення повідомлення про зникнення до ЄРДР. Важли-

¹ Пособие для следователя. Расследование преступлений повышенной общественной опасности / Э. Бабаева, А. Гайдук, А. Дворкина и др.; под ред. Н. А. Селиванова, А. И. Дворкина. 2-е изд., испр. и доп. Москва, 1999. С. 207–208.

² Дворкин А., Толтекин К., Касьяненко В. Возбуждение уголовных дел об убийствах, связанных с отчуждением жилья. *Законность*. №1 (747). С. 27–29.

³ Андрійів Д. М. Зазнач. твір.

⁴ Слід зауважити на тому, що питання розшуку зниклих осіб, а також виявлення ознак насильницької смерті щодо особи в разі повідомлення про її зникнення на сьогодні звертається значна увага багатьма авторами (дет. див.: *Зубрицький М.* Зазнач. твір. *Вісник прокуратури*. 2010. №7. С. 31–37; *Трофімчук В., Мірошніченко С.* Розшук безвісно зниклих осіб. *Там само*. 2009. №12. С. 29–33; *Ковальов А., Кравченко Ю.* Факти насильницької смерті можуть залишитися поза увагою правоохоронних органів. *Там само*. 2010. №12. С. 43–45; *Стоянов М.* Особливості перевірки додержання вимог закону при реєстрації заяв та повідомлення про злочин та при провадженні дослідчих перевірок органами внутрішніх справ. *Там само*. 2010. №4. С. 35–41; *Івашутін С.* Безвісне зникнення громадян – проблема, яка потребує розв'язання. *Там само*. С. 72–74; *Злагода О. В.* Деякі особливості виявлення викрадення людини, вчиненого з корисливих мотивів. *Сучасні проблеми криміналістики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. В. П. Колмакова, 27–28 верес. 2013 р. Одеса : Юрид. літ., 2013. С. 131–132).

вим питанням є саме встановлення можливості вчинення злочину щодо особи за результатами розгляду заяви чи повідомлення про її зникнення. Оперативне вирішення цього питання може запобігти позбавленню життя та (або) заволодінню правом власності на належне йому житлове приміщення¹. Так, на початку 2004 р. у ході перевірки законності прийнятих рішень по кожному факту безвісного зникнення громадян увагу прокурора привернули матеріали за фактом безвісного зникнення громадянки А., пенсіонерки, яка самотужку проживала в однокімнатній квартирі. Із пояснень, які знаходилися в матеріалах, убачалося, що А. у своїй квартирі проживала довгий час, жодними хронічними захворюваннями не страждала, намірів продавати квартиру не мала. В останній час підтримувала стосунки тільки з Р. і Т. – жінками її віку, які й звернулися із заявою про безвісне зникнення А., коли після неодноразових відвідувань останньої в грудні 2003 р. дізналися, що квартира А. продана невідомою їм особою, а про місце перебування самої А. новим власникам квартири нічого невідомо.

Під час опитування власників квартири, у якій проживала А., стало відомо, що квартиру вони придбали на законних підставах за договором купівлі-продажу. Однак цей договір був складений не від імені А., а від імені Л., за дорученням А., яке 21 грудня 2003 р. нотаріально засвідчив нотаріус Калинівського нотаріального округу М. У нотаріуса був витребуваний примірник доручення, яке А. надала Л. При опитуванні нотаріус повідомив, що підтверджує факт засвідчення доручення, однак конкретних обставин, за яких здійснив нотаріальну дію, не пам'ятає. Проведеним почеркознавчим дослідженням підписів в дорученні було встановлено, що підпис від імені А. виконаний не А., а іншою особою. Аналізуючи зібрану в справі інформацію і вивчаючи коло знайомих Л., у поле зору слідства попав мешканець м. Вінниці В., з яким Л. упродовж останнього часу підтримувала дружні стосунки. Уміло сплановані одночасні допити В. і Л. з використанням можливостей оперативно-технічних засобів дали позитивний результат. У результаті отримано інформацію, що Л. від свого імені за дорученням власників у 2003 р. заключала ще два договори купівлі-продажу квартир братів Х. та громадянина Т., які мешкали в Замостянському районі м. Вінниці. Перевіркою вказаних осіб встановлено, що вони також значилися безвісти зниклими та розшукувалися Замостянським РВ УМВС. Так, у 31.04.2004 В. повідомив, що в березні, серпні та грудні 2003 р. за попередньою змовою з Л. та її знайомим С. з метою заволодіння квартирами вчинили умисні вбивства братів Х., Т. і А., трупи яких вони закопали біля дачних масивів на околиці м. Вінниці. Під час відтворення обстановки й обставин події В. показав на місці події, за яких обставин були вчинені вбивства та де закопані трупи потерпілих. За висновками судово-медичної експертизи тілесні ушкодження, які виявлені в потерпілих, відповідали механізму й знаряддям убивств, на які вказував В. Крім цього, в ході розслідування встановлена причетність до вбивства Т. і А. інших учасників організованої злочинної групи – Ц. і П. Під час допитів вони зізналися, що згідно зі злочинним розподілом ролей пере-

¹ Андрій Д. М. Знач. твір.

возили потерпілих до місця вчинення вбивств і переховували трупи. Також установлено, що Л. у серпні 2003 р. незаконно придбала в мешканця м. Вінниці Л. пістолет ТТ за 250 доларів США, який перепродала В. Пістолет вилучено, матеріали кримінального провадження за обвинуваченням Л. за ч. 1 ст. 262 КК України виділено в окреме провадження¹.

Результати узагальнення матеріалів кримінальних проваджень за досліджуваною категорією злочинів дозволяє нам зробити такі висновки. Учинення вбивств із метою заволодінням житлом особи перетинається із учиненням широкого спектра інших кримінально-караних діянь. Ідеться про злочини у сфері службової діяльності; злочини проти громадської безпеки; злочини проти власності; злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також інші злочини проти життя та здоров'я особи.

Діяльність із учинення вбивства, поєднаного із заволодінням житлом громадян, не має відкритого характеру. Особа може ретельно маскувати свої дії, приховуючи їх від оточуючих, сполучати із учиненням інших злочинів (підбрюкою документів, шахрайством, зловживанням службовим становищем тощо). Механізм учинення вбивств, поєднаних із заволодінням житлом, включає: 1) дії безпосередньо потерпілого щодо відчуження житла та провокування на вчинення вбивства. Ідеться про провокування сімейних конфліктів, учинення необдуманих (або незаконних) дій, звернення за наданням певних послуг до осіб (у тому числі і юридичних), які мають сумнівну репутацію, та ін.; 2) дії, які супроводжуються порушеннями з боку посадових осіб (житлово-експлуатаційних організацій, нотаріальних контор, органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів). Такі дії мають корупційний характер і пов'язані із порушеннями процедур, які регламентовані законодавством України та визначають певний порядок і строки здійснення певних процедур щодо відчуження житла (нотаріальне посвідчення договорів, державна реєстрація права власності, зняття з реєстрації за місцем проживання та військового обліку, видача певних дублікатів документів та ін.); 3) дії особи злочинця, які безпосередньо пов'язані з учиненням убивства особи й відчуженням житла. У цьому зв'язку, на нашу думку, доцільно виокремити такі типові варіанти протиправної поведінки особи злочинця: а) злочинець після вчинення вбивства власника житла набуває (заволодіває, відчужує) право на його житло; б) злочинець спочатку набуває (заволодіває) право на житло, а потім спрямовує свої дії на позбавлення життя потерпілого (убиває власника житла); в) злочинець одночасно спрямовує свої дії на позбавлення життя потерпілого та відчуження його житла.

Особливостями механізму учинення досліджуваних убивств є те, що способи вчинення у своїй структурі (змістовній частині) можуть містити дії: 1) активного характеру (нанесення тілесних ушкоджень, застосування вогнепальної та холодної зброї та ін.), які містять явні ознаки впливу та відповід-

¹ *Шубін Р. І.* Розкриття умисних вбивств, скоєних з метою заволодіння житлом потерпілих, вчинених організованою злочинною групою. *Слідча практика України.* 2008. Вип. 6. С. 43–47.

но сліди вчинення злочину; 2) дії активно-пасивного характеру. Наприклад, коли особі не надаються відповідні препарати (або не в тому об'ємі), що викликає біологічну її смерть або залишення в небезпеці, неналежне виконання обов'язків щодо охорони здоров'я, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та ін. Такі дії певним чином ускладнюють виявлення відповідних слідів злочину та причин настання смерті.

Отже, основними ознаками вбивств, поєднаних із відчуженням житла особи, є:

1) дії характеризуються прямим умислом, які спрямовані на відчуження житла (права на житло) шляхом позбавлення життя іншої особи;

2) являє собою не одномоментний акт, а систему взаємозумовлених дій і процесів, пов'язаних із підготовкою, учиненням і приховуванням убивства та безпосереднім відчуженням житла;

3) зазначений вид умисних убивств містить два об'єкти, які охороняються чинним законодавством України (статті 27, 30, 41, 47 Конституції України), а саме – життя та здоров'я особи та право власності на об'єкт нерухомості або одержання права розпоряджатися цим об'єктом;

4) потерпілим може виступати як власник нерухомого майна (житла), так й інші особи (родичі та близькі люди, наймачі житла та ін.);

5) високий ступінь латентності;

6) високий рівень організованості злочинців.

Таким чином, злочини, пов'язані із убивствами з метою заволодіння житлом особи, є суспільно небезпечні та викликають певний резонанс у суспільстві при їх виявленні. Специфіка досліджуваного різновиду вбивств з корисних мотивів, а також відсутність упорядкованих і систематизованих відомостей про особливості розслідування таких убивств негативно впливають на виявлення й розкриття таких злочинів. Це, своєю чергою, викликає в практичних працівників певні труднощі при їх розслідуванні. У цьому розумінні слушним є висновок М. О. Ткаченка, який зазначає, що такі складнощі пов'язані із тим, що слідчому необхідно встановити не зовнішню, доступну для сприйняття сторону поведінки злочинця, а його психологію: помисли, мотиви, наміри тощо. Убивство, поєднане із заволодінням житлом, здійснюється заради вилучення чужого майна або отримання певної винагороди при подальшому збуті такого майна. Це основна його мета й вирішальний етап злочинного задуму (учинення злочину). Мета за своєю сутністю є дуже схожою з мотивом учинення злочину, але, на відміну від нього, має низку суттєвих відмінностей. Якщо мотив – це внутрішній, свідомий потяг особи до вчинення злочину, то мета – це те, чого прагне досягти винний, його уявлення про кінцевий результат злочину – наслідки, які настануть, тобто мета – це ідеальне відтворення винною особою всієї картини наслідків, яких вона прагне досягти, учиняючи суспільно небезпечне діяння¹.

¹ Ткаченко М. О. Розслідування вбивств, вчинених з метою заволодіння нерухомим майном: деякі елементи криміналістичної характеристики. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. праць. Одеса : Юрид. літ., 2008. Вип. 44. С. 110–114.

Наведені обставини зумовлюють потребу в розробленні окремої методики (мікрометодики) розслідування вбивств, поєднаних із заволодінням житлом особи. Така криміналістична методика (мікрометодика) повинна враховувати криміналістично значущі ознаки досліджуваного злочину. На нашу думку, зміст методики розслідування¹ вбивств, поєднаних із заволодінням житлом особи, має містити такі складові елементи: 1) криміналістичну характеристику; 2) типові слідчі ситуації; 3) обставини, що підлягають з'ясуванню; 4) типові слідчі версії; 5) взаємодія слідчого з оперативно-розшуковими органами; 6) тактика слідчих (розшукових) дій.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ О РАЗРАБОТКЕ ОТДЕЛЬНОЙ КРИМИНАЛИСТИЧНОЙ МЕТОДИКИ РАССЛЕДОВАНИЯ УБИЙСТВ, СОПРЯЖЕННЫХ С ЗАВЛАДЕНИЕМ ЖИЛЬЯ

Суходубов В. С.

Рассмотрены предпосылки разработки отдельной криминалистической методики (микрометодики) расследования убийств, сопряженных с завладением жилья человека. Обращено внимание на то, что среди факторов, которые обусловили рост преступности на рынке недвижимости, являются социальные противоречия (развитие рыночной экономики и института частной собственности, расширение рынка приватизации квартир, малоэффективная работа правоохранительных органов; падение уровня благосостояния граждан и др.).

Исследована сущность и механизм совершения этого вида убийств, а также выделены основные признаки их совершения. Определено, что механизм совершения убийств, сопряженных с завладением жилья, включает: 1) действия непосредственно потерпевшего по отчуждению жилья и провоцирование на совершение убийства; 2) действия, которые сопровождаются нарушениями со стороны должностных лиц (жилищно-эксплуатационных организаций, нотариальных контор, органов местного самоуправления и правоохранительных органов); 3) действия преступника, непосредственно связанные с совершением убийства лица и отчуждения жилья. Особенности механизма совершения исследуемых убийств является то, что способы совершения в своей структуре (содержательной части) могут содержать действия: 1) активного характера (нанесение телесных повреждений, применение огнестрельного и холодного оружия и др.); 2) действия активно-пассивного характера (оставление в опасности, ненадлежащее исполнение обязанностей по охране здоровья, неоказание помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии, и др.).

Предложены структурные элементы отдельной криминалистической методики (микрометодики) расследования убийств, сопряженных с завладением жилья,

¹ У криміналістиці найбільш усталеною є така структура криміналістичної методики: 1) криміналістична характеристика злочину; 2) обставини, що підлягають з'ясуванню; 3) слідчі (розшукові) дії; 4) проміжні завдання й комплекси слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів; 5) типові слідчі ситуації та система версій; 6) заходи з усунення протидії розслідуванню; 7) профілактична діяльність слідчого (дет. див.: Шур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик : монографія. Харків : Харків юрид., 2010. 320 с.).

среди которых необходимо выделить следующие: 1) криминалистическую характеристику; 2) типичные следственные ситуации; 3) обстоятельства, подлежащие выяснению; 4) типичные следственные версии; 5) взаимодействие следователя с оперативно-розыскными органами; 6) тактика следственных (розыскных) действий.

Ключевые слова: убийство, сопряженное с завладением жилья человека; механизм совершения убийств, сопряженных с завладением жилья; структурные элементы методики (микрометодики) расследования убийств, сопряженных с завладением жилья.

PROBLEM STATEMENT FOR DEVELOPMENT OF SPECIFIC CRIMINALISTIC TECHNIQUE FOR INVESTIGATION ON MURDERS ASSOCIATED WITH HOUSING OCCUPANCY

Sukhodubov V. S.

Prerequisites of separate criminalistic methodology (micromethods) development for investigating murders associated with occupancy of human housing are considered. Attention is drawn to the fact that among the factors that lead to the growth of crime in real estate market are social contradictions (market economy development and institution of private property, expansion of the apartment privatization market, ineffective work of law enforcement agencies, decline in citizens' well-being, etc.).

The essence and mechanism of this murder type is investigated, and the main signs of their commission are highlighted. It has been determined that the mechanism for committing murders involving the occupancy of housing includes: 1) actions of the directly injured regarding of housing occupancy and provoking murder commission; 2) actions accompanied by violations by officials (housing and operational organizations, notary offices, local governments and law enforcement agencies); 3) offender actions directly related to the murder commission of the person and housing occupancy. Peculiarities of the mechanism of investigated murder committing is that methods of committing in their structure (substantive part) can include following actions: 1) of active nature (infliction of bodily harm, using firearms and cold weapon etc.); 2) actions of active-passive nature (leaving in danger, inadequate discharge of responsibilities for health protection, failure to provide assistance to a person in a life-threatening condition, etc.).

Structural elements of a separate criminalistic methodology (micromethodics) for investigating murders associated with housing occupancy have been proposed, among which the following should be highlighted: 1) criminalistic description; 2) typical investigative situations; 3) circumstances to be clarified; 4) typical investigative versions; 5) interaction of the investigator with the operative search units; 6) tactics of investigative (search) actions.

Keywords: murder associated with housing occupancy; the mechanism of committing murders associated with housing occupancy; structural elements of the methodology (micromethodics) of the investigation of murders associated with housing occupancy.